

Ársskýrsla Landbúnaðarsafns Íslands 2012

Inngangur: Á árinu 2012 var starf safnsins í hefðbundnu fari um flest. Gripum og gögnum fjölgaði. Unnið var áfram að undirbúningi aðstöðu í Halldórsfjósi. Basaltarkitektar/Sigríður Sigbórsdóttir luku byggingarnefndarteikningum að breytingum og skipulagi Halldórsfjóss I. hluta og Björn G. Björnsson sýningarhönnuður lauk tillögu að skipan sýningar í þeim hluta, eins og síðar verður nánar nefnt. Verk þessi voru unnin í nánú samráði við Fasteignir ríkissjóðs/Einar Kr. Haraldsson.

Stjórn: Haldnir voru þrír stjórnarfundir. Ákveðið var að leita til KPMG um endurskoðun ársreiknings, en skoðunarmaður hans sl. fjögur ár, Rúnar Hálfðanarson á Þverfelli, lét af störfum. Rúnar lauk góðu starfi sínu með því að gera tillögur að bættu formi ársreiknings safnsins sem nýttast munu á næstu árum.

Starfsfólk: Undirritaður bar ábyrgð á starfi safnsins í tæplega 35% starfshlutfalli. Það er framlag LbhÍ til verkefnsins. Safnið krefst þó mun meira vinnuframlags. Undirritaður hefur því einnig unnið safninu nokkuð utan klukku. Jóhannes Ellertsson vann við safnið að viðgerðum og viðhaldi safnmuna, svo og eftirliti með þeim. Þorsteinn Björnsson var safnvörður meginhluta sumars og sinnti jafnframt skráningu gagna fyrir safnið. Guðrún Bjarnadóttir annaðist móttöku nokkurra erlendra gestahópa. Ásdís B. Geirdal er gjaldkeri safnsins að sjálfbóðastarfi. Kristín Siemsen færir bókhald þess og setur upp ársreikning. Þórunn Edda Bjarnadóttir annast ýmsa tölvuvinnslu fyrir safnið. Smíðir PJ-bygginga sinntu trésmíðaverkefnum fyrir safnið og nokkrir fleiri sjálfbóðaliðar komu að einstökum verkum svo sem á undanförunum árum.

Opnunartími: Safnið var opið alla daga mánuðina júní-ágúst kl. 12-17, og raunar lengur dag hvern og í fleiri mánuði því Ullarselið, samhýsingur safnsins, annast afgreiðslu gesta sem áhuga hafa á að skoða safnið utan hins hefðbundna opnunartíma. Tekið var á móti gestum á öðrum tímum eftir þöntunum, svo að í reynd var safnið því opið allt árið, eins og verið hefur um árábil.

Aðsókn: Á árinu 2012 var heildarfjöldi gesta rétt tæplega 4.000, nokkru færri en árið áður (4.500). Eins og áður var allstór hluti þeirra þátttakandi í hópferðum er fengu þá sérstaka leiðsögn um safnið og um leið nokkra kynningu á annarri búnaðartengdri starfsemi á Hvanneyri. Nokkrum gestahópum, flestum erlendum, var veitt almenn kynning á íslenskum landbúnaði og einstökum greinum hans. Erlendir gestir voru um

650. Sú þróun hélst áfram að fræðsluþörf gesta safnsins, einkum hinna erlendu, virtist vera öllu meiri og sérhæfðari en áður.

Húsnæði: Húsnæði safnsins er óbreytt frá fyrra ári utan hvað tímans tönn vinnur sitt verk. Sýningarrými má telja viðunandi bráðabirgðahúsnæði. Safngeymslur standast vart lágmarkskröfur en reynt er þó að sjá til þess að gripir liggi ekki undir skemmdum, og lágmarksviðhaldi húsnæðis sé sinnt.

Safnkostur: Safnkostur óx um nær 60 gripir á árinu. Safnið telur því, með fyrirvara um hvernig gripir eru taldir, um 750 gripir, auk ljósmynda, bóka, bæklinga ofl. Safnið á nú dágott þversnið áhalda, gripa og tækja sem komu við sögu utan stokks- en innan garðsbúverka á árunum 1880-1970. Á grundvelli söfnunarstefnu safnsins var áfram unnið að söfnun gripa: áhalda, véla, ljósmynda, bóka, bæklinga, ritaðra heimilda ofl. Framboð muna er sem fyrr mikið, einkum véla og tækja, enda gríðarlegar breytingar þessi árin í búskap og búsetu fólks. Sem fyrr var reynt að beita ströngu munavali um leið og nokkur leit hefur verið gerð að gripum, munum og minjum sem stóran sess eiga í landbúnaðarsögunni.

Skráning: Haldin er rafræn ársbók fyrir safnið í hverja skráð eru öll aðföng og helstu atburðir í tilveru safnsins. Áfram var færð sú rafræna skrá muna er tókst að koma upp á árinu 2010. Illásættanlegt sleifarlag á skráningu skal þó viðurkennt eitt árið enn. Það mun ekki lagast fyrr en kraftur verður settur í skráningu muna safnsins í SARP.

Varðveisla/forvarsla: Áfram var unnið var að aðhlynningu safngripa; að verja, lagfæra, liðka, hreinsa o.s.frv. svo gegnt geti framtíðarhlutverki sínu. Enn sem fyrr naut safnið hins fágæta vöndunar, Jóhannesar Ellertssonar vélvirkja. Þarf undirritaður ekki að lýsa því hvílk velgjörð þetta er safninu og framtíðarstarfi þess.

Rannsóknir: Undirritaður fæst nokkuð við rannsóknir á búnaðarsögulegum atriðum í tengslum við safnsstarfið. Þessi eru helstu verkefnið sem varða árið 2012:

- Með samvinnu við Laxveiði- og sögusafnið í Ferjukoti var *saga nýtingar flæðiengja í Borgarfirði* rannsökuð, m.a. með aðstoð margra heimildarmanna í héraði. Rannsóknina vann Ragnhildur Helga Jónsdóttir land- og umhverfisfræðingur. Lokaskýrsla var gefin út vorið 2012 sem *Plógur – Ritröð Landbúnaðarsafns*, 1. rit. Ritið gerði góða lukku og varð safninu vegsauki.
- Tíma var áfram varið til rannsókna á *gömlum ræktunarháttum*, þetta árið einkum með könnun á rituðum heimildum og ljósmyndaefni, m.a. í tengslum við bókarskrif um hestavinnu, sjá þar.
- Þokað var áfram ritverkinu *Íslensk sláttusaga*, ritverki sem snýst um slátt, sláttuáhöld og sláttutækni frá þekktu upphafi byggðar til byrjunar 21. aldar, og undirritaður hefur sinnt í hjáverkum. Á árinu bárust nokkrir gripir, ljósmyndir sem og skrifaðar heimildir um efnið. Allt mun það einnig koma safninu til góða.
- Unnið var áfram að söfnun fróðleiks um *notkun hestasláttuvéla*. Er hún byggð á spurningaskrá sem samin var, að hluta með aðstoð og ráðgjöf Þjóðminjasafnsins. Fáein svör bárust á árinu, og myndefni var kannað í söfnum.
- Unnið var að ritun bókar sem heita á *Frá hestum til hestafla* og koma á út síðsumars 2013. Þótt bókin sé að mestu unnin utan vinnutíma höfundar hjá safninu er mjög stuðst við safnkostinn, s.s. gripir, myndir, skrár, skjöl. Þess er vænst að bókin geti með hinum tveimur sem út hafa komið um tæknisögu

landbúnaðarins orðið efnislegur grunnur og stuðningur við grunnsýningu safnsins sem sett verður upp í Halldórsfjosi.

Fjárhagur: Lokauppgjör ársins 2012 liggur brátt fyrir. 1.800 þkr. framlag fékkst frá Safnasjóði (1.100 þkr. í rekstur + 700 þkr. vegna endurgerðar sýningar). Ennfremur rekstrarstyrkur frá Borgarbyggð (500 þkr.). Menningarráð Vesturlands veitti 2.300 þkr. framlag (1.500 þkr. í rekstur + 800 þkr. vegna sýningar). Tekjur af aðgangseyri ofl. munu verða um 1.200 þkr. Tekjur af höfundarlaunum og sölu bókana um *Ferguson* og *Farmal* verða liðlega 1.500 þkr. Mikilvægur er og rífastur stuðningur Landbúnaðarháskólans sem um langan aldur hefur verið bakhjarl safnsins. Það var Bændaskólinn á Hvanneyri, forveri LbhÍ, er gerði safnið að þeirri stofnun sem það er.

Annað: Af öðrum þáttum safnsstarfsins má einkum nefna þessa:

1. Safnið heldur úti heimasíðunni www.landbunadarsafn.is sem reynst hefur safninu verðmætur og vaxandi kynningarvettvangur, sem og Fésbók heimasíðunni tengd.
2. Safnið samnýtir sem fyrr fjölmarga þætti í starfsaðstöðu LbhÍ á Hvanneyri og nýtur margs konar hagræðis af nábyli við hann. Má af þeim nefna verkstæði, bókasafn, tún, engi og úthaga, mótuneyti og fundaaðstöðu ofl. Þar á móti annast safnið hluta gestamóttöku og kynningar fyrir LbhÍ.
3. Í nóvember 2012 var tekið á móti bókasafni Árna G. Eylands til varðveislu úr höndum Bændasamtaka Íslands. Fær það stað á skrifstofu Landbúnaðarsafns sem nú er verið að búa út. Gerður verður samningur um varðveislu bókasafnsins.
4. Í Halldórsfjosi var þetta einkum gert:
  - a. Byggingarnefndarteikningar I. áfanga liggja fyrir.
  - b. Tillaga að skipan sýningar liggur fyrir; hún var kynnt á almennum fundi 9. okt. 2012. Fundurinn var boðaður stjórn safnsins, starfsfólki og nemendum LbhÍ, safnamönnum og öðrum er áhuga kynnu að hafa.
  - c. Fasteignir ríkissjóðs létu mála allt fjósrymið (I), kjallara undir því, sem og væntanlega skrifstofuaðstöðu, og vinna nokkuð að viðhaldi ytra byrðis byggingarinnar ...
  - d. Hafin var smíðavinna í fjósrymi og unnið í raflögnum og lýsingu skrifstofurýmis og afgreiðslu.
5. Af viðburðum í safninu eða á vegum þess á árinu 2012 má nefna:
  - a. Þann 31. janúar var tekið á móti sveitarstjórn Borgarbyggðar er kom til að kynna sér safnið, starf þess og aðstöðu.
  - b. Þann 25. febrúar var tekinn þáttur í *Atvinnusýningu* Rotary-klúbbs Borgarness sem með henni markaði 60 ára afmæli sitt.
  - c. Þann 13. apríl gafst færi á að kynna starf safnsins og framtíðaráform á vorfundi Þjóðminjasafnsins í Reykjavík.
  - d. Þann 8. maí fór undirritaður með fulltrúum Þjóðminjasafnsins austur í Hrunamannahrepp til þess að skoða og móta hugmyndir um *Byggðasafn Emils í Gröf*. Var það gerð að beiðni Þjóðminjasafns/Lilju Árnadóttur.
  - e. Þann 12. maí komu Margrét Hallgrímsdóttir þjóðminjavörður og Lilja Árnadóttir fagstjóri til fundar um málefni Landbúnaðarsafns m.a. í ljósi samvinnu við Þjóðminjasafn og ráðgjafar þess.

- f. Þann 12. júní var undirritaður samningur við Ólafsdalsfélagið um starf að skráningu ræktunarminja í Ólafsdal. Verkinu mun Ragnhildur Helga Jónsdóttir stýra. Fyrsti hluti skráningarinnar var unninn síðar í þeim mánuði. (RHJ og BG).
- g. *Safnadagurinn* 8. júlí var markaður að venju. Boðið var upp á Mjólkursagnagöngu um Gamla staðinn. Ullarselið stóð fyrir landskeppninni *Ull í fat*, kvenfélagið 19. júní seldi Vöflukaffi í Skemmunni og fleira var á dagskrá. Áætlað er að að um 300 manns hafi komið á staðinn, þar af um 250 í safnið.
- h. Þann 26. september var fundað með Kristínu Siensen bókhaldara og Haraldi Reynissyni/KPMG um skipan bókhalds og endurskoðunar ársreiknings er taka mun gildi með reikningi ársins 2012.
- i. Þann 18. október var fundað um vörslu nokkurra forngagna hjá Bændasamtökum Íslands að beiðni BÍ. Ráð voru lögð á um meðferð og varðveislu, m.a. gagnmerkra gagna Landnáms ríkisins sem þar eru geymd. Bókasafn Árna G. Eylands kemur í Landbúnaðarsafn sem og vandaður bókaskápur með því. Þá afhenti BÍ Lbsafni afar traustan stórskjalaskáp sem koma mun safninu vel.
- j. Þann 13. nóvember var undirritaður samstarfssamningur við Fornbílafjælag Borgarfjarðar um varðveislu tveggja fornþreifa í eigu Lbs/LbhÍ, sem og almennt samstarf („M-5 og Hvanneyrargrána“).
- k. Undirritaður mætti á allmarga fundi til fræðslu *verktækniögu tuttugustu aldar*, flesta með Ferguson-félaginu. Hafa þeir haft gagnvirk og verðmæt áhrif. Með fundunum hefur safnið fengið ágæta kynningu og gagnleg tengsl hafa komist á.
- l. Margar fyrirspurnir berast safninu, einkum símleiðis, sem reynt hefur verið að svara eftir föngum. Eru þær sýnilegt tákn vaxandi áhuga manna á véla- og verktækniögu síðustu aldar, og þörf fyrir veislu fróðleiks um þetta sögusvið.
- m. Vísað er til rita- og erindaskrár hér á eftir um efni er safninu tengjast á einn eða annan hátt.

Landbúnaðarsafn þakkar öllum hlutaðeigandi samstarf, liðveislu og vinsemd aðra safninu veitta á árinu 2012. Ýmislegt ávannst. Lengra hefði þó mátt komast.

Það tekst ef til vill á árinu 2013. Undirritaður mun þó hlíta lögum og opnberum starrfsmannareglum og „leggja frá sér orfið“ þegar hallar á næsta ágúst-mánuð. Eigi síðar en þá þarf að hugsa fyrir nýjum og ferskum kaupamanni ...

Það eru nefnilega margir teigar óslegnir enn og árleg fóðurþörf fer síst minnkandi. Því er heitið á góða menn og konur til áframhaldandi starfs og samvinnu á árinu 2013.

Hvanneyri 9. janúar 2013

Pjarni Guðmundsson

Viðauki:

Ritgerðir 2012:

Bjarni Guðmundsson 2012. ... „ef vaxinn ertu hrjóstrum þessum af“ – um forna landnýtingarhætti við Dýrafjörð. *Ársrit Sögufélags Ísfirðinga*. XX. árg. Bls. xx-xx (í prentun).

- Arður af einum trjágarði. Dálítil saga úr Dýrafirði. *Skógræktarritið 2012*. 2. tbl. Bls. 14-19.
- Í skóla sr. Eiríks „undir Gnúpi“. *Frá Bjargtöngum að Djúpi*. Nýr flokkur. Vestfirska forlagið. 5. bindi. Bls. 73-86.
- Dráttarhestar og verkfærin þeirra. *Eiðfaxi*. 8.-9. tbl. 2012. Bls. 98.

Ragnhildur Helga Jónsdóttir, Bjarni Guðmundsson og Þorkell Fjeldsted: Nýting flæðiengja í Borgarfirði – Verkhættir og vinnubrögð á 20. öld. *Plógur Ritröð Landbúnaðarsafns Íslands* Nr. 1. 39 bls.

Erindi 2012:

Bjarni Guðmundsson 2012. *Hvernig dráttarvélar komu til sögunnar?* Erindi hjá Fornbílaklúbbi Íslands. Rvík 25. janúar 2012.

- *Saga búvélanna í heiminum – stutt yfirlit*. Erindi hjá Lionsklúbbi Akraness 6. mars 2012.
- *Minnst Gunnars Bjarnasonar*. Sögur á Gunnarsvöku á Hvanneyri 29. mars 2012.
- *Þetta er nú dynur hins nýja tíma, Þuríður mín ...* Bókaspjall í Menningarmiðstöðinni Gerðubergi 25. apríl 2012.
- *Við minningamark á Mylluhól*. Erindi við afhjúpun minnismerkis um Gunnar Bjarnason kennara og ráðunaut 22. júní 2012.
- *Starf og sýningarhugmyndir Landbúnaðarsafns Íslands*. Erindi á kynningarfundi safnsins á Hvanneyri 9. okt. 2012.
- *Traktorasögur um tækni sem breytti sveitunum*. Erindi á fræðslufundum Landbúnaðarsafns Íslands og Ferguson-félagsins á Egilsstöðum 24. okt., Flúðum 29. okt. og á Hvolsvelli 30. okt 2012.
- *Frá hestum til hestafla*. Kynning bókarhandrits með erindi á fundi Rotaryklúbbs Borgarness 12. desember 2012.

Annað:

Bjarni Guðmundsson 2012. *Spjall í Morgunþætti Rásar 1 miðv. 25. apríl 2012*/Jónatan Garðarsson.

Bjarni Guðmundsson 2012. Bókarkafلاكynning og –upplestur (Frá Bjargtöngum að Djúpi). *Bókamessa* Vestfirska forlagsins. Café Catalina í Kópavogi 4. des. 2012.